



ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 62, Aralık 2017, s. 15-27

Yayın Gelif Tarihi / Article Arrival Date

10.11.2017

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

20.12.2017

Doç. Dr. Alsu KAMALIEVA

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Kuzey-Batı Anabilim Dalı
akamalieva@bartin.edu.tr

ALİMCAN İBRAHİMOV'UN FİKİR VE EDEBİYAT YAŞAMINI BESLEYEN FİKRİ TEMELLER

Öz

Tatar edebiyat ve sanat adamlarının üzerindeki örtünün açılarak yeniden değerlendirilmeye başlanması ancak 1980 sonrası yıllarda başlamış, 1990 “glasnost” ve “perestroyka” ile de daha özgür bir şekilde bu kıymetlerin üzerindeki tozlar silkenerek tarihi gerçeklerin gün yüzüne çıkması mümkün olabilmıştır. Bu dönemlerden sonra eserleri ve fikirleri ile tekrar gün yüzüne çıkabilen Alimcan İbrahimov hakkında pek çok eleştiri yapılmış bulunmaktadır. Bunlar arasında İbrahimov’u “kızıl boyalı yazar” olarak değerlendiren isimler bulunduğu gibi onu gerçek bir kahraman ve gerçek bir Tatar milliyetçisi olarak tanımlayan yorumcular da çıkmaktadır. Bu makalede, Alimcan İbrahimov’un yaşamı, yaşadığı dönemin özellikleri, edebi eserleri ve makaleleri göz önünde tutularak onun fikir ve edebiyat yaşamını etkileyen fikir temelleri olabildiğince objektif ve bilimsel olarak incelenmiş ve onun yaşadığı dönemin tüm olumsuz şartlarına rağmen Tatar kültürünü, Tatar örf ve adetlerini, Tatar milli duruş ve duyusunu önceleyen bir yazar olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Alimcan İbrahimov, Tatar Dili ve Edebiyatı, sosyalizm, milliyetçilik, milli alfabe.

INTELLECTUAL FOUNDATIONS FEEDING ALIMCAN İBRAHİMOV'S LIFE OF LITEATURE AND HIS OPINIONS

Abstract

The evaluation of Tatar literature as well as authors and artists in this setting started after 1980s. In 1990, these assets came into light and they also started being handled with the presence of “glasnot” (explication) and “perestroyka” (restructuring), which uncovered the historic truths. After these periods, a lot of criticisms were made on Alimcan İbrahimov who came into light again with his works and opinions. These criticisms identified him as the red coloured author or as a real hero of Tatar nationalim. In this article, we scientifically and objectively analyze Alican İbrahimov's opinions in terms of intellectual foundations by taking into account his literary works and articles, his life and the period which he lived in. At the end of the analysis we find out that he is an author truly reflecting the Tatar national stance and emotions, its customs and traditions even though negative aspects of his period.

Keywords: Alimcan İbrahimov, Tatar Language and Literature, socialism, nationalism, national alphabet, national letters.

Bilindiği gibi Tatar edebiyat ve tefekkür dünyası Türk dünyasına çok önemli isimler kazandırmıştır. Yusuf Akçura'dan Ayaz İshaki'ye kadar pek çok önemli edebiyat ve fikir adamı Tatar sınırlarının çok ötesinde Türk milli kültürünün tanıtılmasında ve yaşatılmasında, Türk Milliyetçiliğinin bir mefkûre olarak yaşayabilmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir.

Alimcan İbrahimov, bu kategoride değerlendirebileceğimiz Tatar edebiyat dünyasının yetiştirdiği ancak sadece edebiyatçı olarak değil, Tatar kültür ve tarihinin sonraki kuşaklara aktarılmasında ve Türk kültür birliğinin sağlanmasında düşünce ve eserleriyle önemli görevler üstlenmiş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar.

Bir yazarı tanımanın en iyi yolu, onun içerisine doğduğu sosyal ve siyasi ortam ile çocukluğuna ve aldığı ilk eğitimlere bakmaktan geçer. Bu düşünceden hareketle Alimcan İbrahimov'un ailesi, çocukluk ve ilk gençlik yılları ile aldığı eğitime kısaca bir göz atalım.

Alimcan İbrahimov, resmi kayıtlara göre, 12 Mart 1887'de Başkörtstan'ın bugün başkenti olan Ufa'ya bağlı, şehrin biraz güneyinde kalan Sultanmurad köyünde dünyaya geldi. Okuma yazmayı, dönemin şartlarına göre iyi eğitim almış kültürlü bir Tatar kadını olan annesinden öğrendi. Aslında bir köy insanı olan babası İrfan Bey de çocuklarını çok iyi şekilde eğitmeyi amaçlıyordu. Önce çocuklarına kendi bildiklerini öğretti. Onların iyi bir Müslüman ve aydın birer insan olmalarını istiyordu. Bu düşüncelerle çocuklarına kendi köylerinde bulunan okuldan Rusça ve modern bilimler almalarını sağlarken, hemen yakınlarında bulunan Keşekli köyüne de göndererek oradaki medreseden geleneksel bilimleri ve İslamî eğitimlerini almalarını sağladı. (Dautov vd. 2009: 572)

Küçük Alimcan 1898 senesinde, ağabeyi ile birlikte Orenburg'da zamanına göre modern sistemlerle eğitim vermek için kurulmuş bulunan Hüseyiniye Medresesine gider. Oraya o çok küçük, zayıf, hasta olduğu için alınmaz. (www.azatliq.org 25.03.2017) Yazar 1898 senesinde “Ve-

liye” kadim medresesinde okumaya başlar. (Zahidullina 2016:108) Ama 1905’te burada çıkan bir öğrenci ayaklanmasına katıldığı için okulla ilişkisi kesilir ve bir sonraki yıl Ufa’da bulunan meşhur Galiye Medresesinde eğitimini sürdürür. Bir taraftan da Tatar köylerine giderek öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Tatar çocuklarına okuma yazma öğretmektedir. Okulu bitirdikten sonra da birkaç yıl bu yaşantısına devam eder. Köylerde bir taraftan öğretmenlik yapmakta bir taraftan da başka işlerde çalışarak geçimini temin etmeye çalışmaktadır. (Hesenov vd. 274-275)

1909 senesinde Tataristan’ın başkenti Kazan’a üniversite okumak umuduyla gelir. Ancak üniversiteye bir türlü kayıt yaptıramaz. Fakat bu durum Alimcan’ın içindeki okuma aşkını engellemez. O, kendi imkânlarıyla kendini yetiştirmeye devam eder. Sürekli bir okuma arayışındadır. Çok okur ve eserler telif etmeye başlar. Burada özellikle dikkat çeken husus, Alimcan İbrahimov’un tek taraflı bir okuma ile yetinmemesidir. O, modern fen bilimlerinden ilahiyat ve felsefe, cebir - matematiğe kadar çok değişik alanlarda eserleri dikkatle tetkik etmiş ve birçok alanda birikim sahibi olabilmıştır. (Hesenov vd. 275) İbrahimov’un en üretken olduğu yıllar da bu döneme tekabül eder. Birçok eserini bu dönemde telif etmiştir.

1. Bolşevik Düşünce

Bu yıllardan itibaren Alimcan İbrahimov’u Bolşevik düşüncenin etkisi altında görürüz.

Alimcan İbrahimov’un fikri temellerini incelerken; onun siyasi bir mücadeleci, bir aktivist olarak yaptığı hizmetlerinin yanı sıra bilim adamı, sanatçı, dilbilimci ve edebiyatçı ve nihayetinde bir eğitimci olarak yaptığı hizmetleri de birlikte değerlendirmek gerekir.

Hemen belirtmemiz gerekir ki Çağdaş Tatar Edebiyatı araştırmacıları İbrahimov’un kültür sanat ve edebiyat alanındaki hizmetleriyle ilgili bugün önemli bir bilince ulaşmış durumdadır. Yazarın eserleri ve hizmetleriyle ilgili şu anda 15 ciltlik bir çalışma önemli bir ekip tarafından halen hazırlanmaktadır. (<https://www.azatliq.org/a/28368286.html>, 25.03.2017)

Ayrıca 2007 yılında yayınlanan “Galimcan İbrahimov, Millet, Dil, Edebiyat” adlı kitap yazarın dil ve edebiyat alanındaki hizmetleri açısından önemli bir kaynak olarak kayıtlara girmiş bulunmaktadır.

Biraz daha açmak gerekirse; Alimcan İbrahimov, yazarlığının yanı sıra devlet adamı, filolog ve tarihçi olarak da Tatar kültür ve siyaset dünyasında önemli bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. 1925 senesinde Tataristan Maarif Komiserliğine bağlı Bilim Merkezinin başına getirilmiş ve burada çok önemli hizmetlerde bulunmuştur. (Yarullina:37-39)

Zaten bugün İbrahimov’la ilgili yaşanan tartışmaların temelinde kendisinin bu sosyal ve siyasi aktif hayatı yatmaktadır. O yeri geldiğinde komünist rejimin itibarını kazanmış ve o ideolojinin bir parçasıymış ve ateşli bir savunucusuymuş gibi algılanabilmiş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar. Onun ateşli bir Bolşevik olarak tanınmasına sebep olan hayat kesitine kısaca bakalım.

Alimcan İbrahimov, 1912 yılının sonunda Rusya’nın Kiev şehrinde yaşar. Kiev üniversitesinde dışarıdan derslere girer ve aynı zamanda bu şehirde öğretmenlik yapmayı sürdürür. (http://kitaphane.tatarstan.ru/tat/ibr_1.htm, 02.02.2017) Onu bu dönemde ateşli bir sosyalist olarak görürüz. Burada bir parantez açmak gerekir ki o dönemin Tatar aydınlarını bugünkü anladığımız manada “sosyalist” olarak tanımlarsak yanlış düşeriz. Dikkatle incelendiğinde o dönemin diğer Tatar aydınları gibi Alimcan’ın da en hafif ifadesiyle “nasyonal sosyalist” olarak tanımlanması belki daha doğru olacaktır. Çünkü bu gençler, sosyalizmi, Çarlık Rusya’sının baskılarına karşı, kendi kültürlerini, örf ve adetlerini, milli kimliklerini rahatça yaşayabilecekleri, modern dünyayı tanıyıp o dünya ile müşterek yaşayabilecekleri bir çıkış yolu olarak görmüşler ve ona göre mücadele etmişlerdir.

Alimcan İbrahimov'u Kiev'de bu düşüncelerle hareket eden ateşli bir fikir ve eylem adamı olarak görürüz. O, Kiev'de Müslüman ve Rus gençlerini bir araya getirerek Çarlık rejimine karşı örgütlemeye çalışır. Ancak Çarlık Rusya'sının hafife sistemi onu çabuk yakalar. Yaptıkları bir toplantı basılır ve "gizli örgüt kurmak" suçlamasıyla İbrahimov Kiev yakınlarında bir hapishaneye gönderilir. Bir süre hapiste kaldıktan sonra, 1917 Ekimine kadar hapisanede ve polis denetiminde yaşar. (Dautov vd. 2009: 572)

"Denetimli serbestlik" de diyebileceğimiz bu dönemde Kazan'a dönen İbrahimov, dönemin etkili yayın organlarından olan "An" isimli dergide çalışmaya başlar. (İbragimov M. 2012:202) Görevi gereği Rusya coğrafyasında pek çok vilayeti gezer ve buralarda farklı kültürler ve yaşam tarzları hakkında bilgi sahibi olur.

1917 Ekim Devriminin hemen sonrasında İbrahimov'u aktif bir yaşam beklemektedir. 1918 yılının hemen başında Stalin'in talebi üzerine Merkez Müslüman Komiserliği Başkan Yardımcılığı görevine kadar yükselir. 1918 yılının başında yayınlanmaya başlayan ve dönemin en etkili yayın organlarından olan *Çulpan* isimli gazeteyi kurar ve yönetir. (Dautov vd. 2009: 572)

Alimcan İbrahimov'un bu dönemi oldukça üretken geçer. Bu dönemde birçok eser telif etmiştir.

Alimcan İbrahimov'u 1924 - 1927 yılları arasında aktif bir eğitimci olarak görürüz. 1924 yılında Tatar Başkurt Öğretmenler Kurultayını toplar. Burada yeni eğitim sisteminin Tatar toplumunda yaygınlaşması için aktif çalışmalar yapar. Bir sonraki yıl Tataristan Eğitim Bakanlığı'nın İlim Merkezi'nde görev alır ve 1927'ye kadar burada görev yapar. (Hesenov vd. 1994:291) 1927'de ağır bir hastalığa, vereme yakalanır ve Kırım'ın Yalta şehrinde tedavi görmeye başlar. Bu hastalığı hayatının sonuna kadar yakasını bırakmaz. Ancak hizmetleri takdir görmeye devam etmektedir. 1928 senesinde Sanat İlimler Akademisine üye olarak seçilir. (Dautov vd. 2009: 575) 1932'de ise Rusya'nın en önemli onur ödülllerinden olan "Hizmet Kahramanı" madalyası ile ödüllendirilir. (Zaripova Çetin 2016: XII)

Alimcan İbrahimov, bu dönemde verdiği eserler, içerisinde bulunduğu fikir ve siyaset yaşantısı ile oldukça iddialı bir Bolşevik görüntüsü vermektedir.

Mesela bu konuda Ord. Prof. Dr. Daniya Zahidullina şu değerlendirmeyi yapmıştır: "*İbrahimov inançla hizmet ettiği Tatar halkını özgürlüğe kavuşturacak ve aydınlatacak yolun doğru olduğunu düşünen fikirlerinden ve mücadele arkadaşlarından vaz geçiyor ve komünizm-sosyalizm ideolojisinin kurbanı oluyor.*" (<https://www.azatliq.org/a/28368286.html> 25.03.2017)

Bu ve benzeri yazarlar tarafından Alimcan İbrahimov, 1990'lı yıllarda "kızıl/sosyalist yazar" diye kınanan şahısların başında gelmektedir.

Peki Alimcan İbrahimov'un gerçek kimliği nedir? Bunu nasıl anlarız?

Bu noktada Kazan Devlet Üniversitesindeki hocam Tatar ilim adamı, edebiyatçı, pedagog Albert Yahin'in bir tespitini paylaşmak isterim. Hocam şöyle derdi: "*Bir yazarın hangi görüşü savunduğunu bilmek istersek, edebi eserlerine göz atmamız yeterlidir.*"

2. Milliyetçilik

Belirtmek gerekir ki; A. İbrahimov'un hayatı, sosyal çalışmaları ve zengin kültürel mirası oldukça iyi araştırılmıştır. Hemen hemen bütün eserleri yeniden elden geçirilmiş ve bastırılmıştır. Hakkında 9 ciltlik araştırma serisi yayınlanmıştır. Bunların yanı sıra halen çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezleri yapılmakta, bilimsel sempozyumlara konu edilmekte, hakkında belgeseller çekilmektedir. Türkiye'de ise Dr. Çulpan Zaripova Çetin tarafından 2016 senesinde

“Alimcan İbrahimov'un Eserlerinde Tatar Başkurt ve Kazak Türklerinin Kültürel Değerleri” adlı kitap basılmıştır.

Yine de bu çalışmaların, bu önemli şahsiyetin bütün yönlerini ortaya çıkarmak ve gelecek kuşaklara aktarmak için yeterli olduğu söylenemez. Yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

Tüm bu bilgiler ışığında Alimcan İbrahimov'un Tatar - Türk bilim, edebiyat ve sanat dünyasına katkılarını ana başlıklar halinde özetleyerek, onun Tatar - Türk milletine yaptığı hizmetlere sadece bir ışık tutmaya çalışacağız. Bu özetlemeye çalıştığımız hizmetler ile onun Tatar Türk milliyetçiliğine mi hizmet ettiği yoksa günü kurtarmak için komünist rejimine hizmet etmeyi mi tercih ettiği çok rahat bir şekilde anlaşılacaktır.

2.1 Yaşadığı Devrin Özelliği ve Eserlerinde Milliyetçilik

Bu noktada hemen belirtmemiz gerekir ki; Alimcan İbrahimov'un makalelerinde sosyalist fikirler olsa da, kendisi de görev gereği Bolşevizm'e hizmet etse de, eserlerinde Tatar halkı, Tatar yaşam tarzı, gelenekleri, ilerlemesi, aydınlanması ve Tatar kültürü her zaman ilk sırada olmuştur.

Alimcan İbrahimov'un “kızıl”, yani sosyalist - realist düşüncelerle yazılan eserleri arasında “Yeni Kişiler” dramı, “Bizim Günler”, “Derin Damarlar” romanlarını saymamız mümkündür. Onun bu eserleri sosyalist düşüncelerle yazdığı ortada olsa bile yine aynı eserlerinde asıl merkez düşüncenin “milli yenileşme” fikri olduğunu tespit etmemiz mümkündür.

Aynı şekilde “Zeki Şakirdin Medreseden Kovulması” isimli ilk hikâyesinde, “Gençler Hayatından Bir Levha” ve “Genç Yürekler” romanlarında ve bazı romantik hikâyelerinde Bolşevik fikriyatı altında “milleti ilerletmek” fikrinin ağır bastığını, yazarın milletin yaşamıyla ilgili problemlere önem verdiğini görmekteyiz.

Bu tartışmalar yaşanırken gözden kaçırılmaması gereken bir başka husus ise, yazarın yaşadığı devrin özelliğidir. Onun sanat hayatına o devrin zor tarihi olaylarından, bu olaylar içerisinde yazarın kendi payına düşen hisseden yazarın hayatının dönemlerinden ayrı değerlendiresek haksızlık yapmış oluruz. Bu bakış açısıyla hakkaniyetli bir değerlendirme yapıldığı zaman onun Bolşevik fikriyatın baskısı içerisinde “Tatar Milliyetçisi” olarak kalabilmek için ne denli mücadele verdiği daha iyi anlaşılacaktır.

Zaten onun bu çizgisi rejimin de gözünden kaçmayacaktır. 1938 senesinde tutuklanarak Kazan'a getirilir. “Tatarların milli bağımsızlığını savunmak, devrim öncesi döneme ait Tatar kültürünü övmek, solculara saldırıp sağcıları görmezden gelmek, Rus komünistlerini Çarlık jandarmasıyla eşdeğer görmek” gibi suçlardan yargılanır. İsmi her yerden silinir, eserleri yasaklanır. Kitaplarını bulundurmamak ve okumak tutuklanma sebebi olur. (Zaripova Çetin 2016:XIII)

Alimcan İbrahimov, tutuklu bulunduğu Pleten Hapishanesinin revirinde hayata veda eder. Öldüğünde yatağının başında suçsuz olduğuna dair kendi el yazısı ile bir not bulunmuştur. (Zaripova Çetin: XIII) Ama nereye defnedildiği ile ilgili bir takım rivayetler bulunsa da mezarının yeri kesin olarak bilinmemektedir. Yine de İbrahimov'un ölümüyle ilgili onun uzaktan akrabası olan Marat İbrahimov'un yazarın hakkında yazdığı kitabında böyle yollar var: Yazarın tutuklandığında durumu kötüydü. O, Kazan'a gerçekten getirildi mi? Yolda vefat etmiş de olabilir. Demek farklı bir yere de defnedilmiş olabilir.” (İbrahimov M. 2012:289)

Alimcan İbrahimov'un eserlerinin tekrar serbest bırakılması ve okunur hale gelmesi ancak Stalin döneminin bitmesinden sonra mümkün olmuştur.

Alimcan İbrahimov'un gerçek fikirlerini – yine devrin şartları içerisinde - en özgürce ortaya koyabildiği en önemli romanı şüphesiz “Genç Yürekler”dir.

“Genç Yürekler” romanıyla İbrahimov, Tatar Edebiyatında “Psikolojik Roman” janrını /türünü başlatmıştır. “Genç Yürekler” eseri çağdaş Tatar nesrinin gelişmesine ve zenginleşmesine de önemli katkılar sağlayan kilometre taşı eserlerden birisi olarak kabul edilmektedir. (Hayri 1975:246)

Eserin merkezinde sosyal problemler yer almaktadır ve bu problemlere çözüm üreten yeni felsefi bakışlar ortaya konmaktadır. Bu eserde yazar yeni ve “milli bir bakış açısına” yer vermekte ve olayları bu açıdan yorumlamaktadır. Eserde Tatar toplumunun duygusal, yetenekli gençler yetiştirip, onlara kendi yeteneklerini milletin çıkarı için kullanmamaları telkin ve tavsiye edilmektedir.

Alimcan İbrahimov, “Genç Yürekler” romanında Tatar milletini “kendi muhitinden çıkamayan birlik” olarak gösterir. Romanın kahramanı Selim’in ağzından böyle sözler söylettirir: “... *Tatar mı dersiniz, Türk mü dersiniz, o millet doğmuş, ilerlemiş, yaşamış. Buradan sonra yaşlanmak, sonra da ecelin gelmesi de doğal olarak İlah'tan; daha doğrusu, Tatar ununu elemiş eleğini asmış; artık yaşlanmış, şimdi de ölümün doğalını beklemektedir.*” (İbrahimov G. 1975:183) “*Böylece Tatar milleti güneşin batışına doğru yönelmiş*” (İbrahimov G. 1975:183) der. Eserin kahramanı Ziya ise bu hayatı değiştirme yolunu bulan birisidir. O, müziğin sesi için böyle der: “*O mu? Hayat veriyor! Hayat veriyor! Ölen canı diriltir.*” “*Halka özünü, dünyada varlığını hatırlatıyor, bizi coşturuyor.*” (İbrahimov G. 1975:182)

Ziya'ya göre “...*Tatarın gönlünün, yüreğinin etkilenmesi, harekete geçirilmesi gerekiyordu.*” “*Bizle donukluk, kabalık var. Bizim kalpler paslanmış... Genç medeniyetimizin da hiçbir şey yaptığı yok şimdilik.*” (İbrahimov G. 1975:182) Bunu yapabilmek için de “*halkın ve bir kavimin hareketlendirmek, canına can vermek için müzik ve sanata önem verilmesi gerekir.*” (İbrahimov G. 1975:182)

Alimcan İbrahimov, sanata önem vererek milletin de kaderinin değiştirebileceğini düşünmektedir.

Romanda bu ve benzeri pek çok imde; yazarın Tatar milletinin ilerlemesi için bir arayış içerisinde olduğu, Tatar gençliğinin “milli şuur” ile bilinçlendirilerek geleceğe daha emin adımlarla ilerleyebilmesi için bir arayış içerisinde olduğu ve tespit edebildiği fikirlerini romanın akışı içerisinde verme gayreti içerisinde olduğu rahatlıkla gözlenmektedir.

2.2. İbrahimov'un Türk ve Tatar Dilbilimi ile ilgili Hizmetleri

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Alimcan İbrahimov, Bolşevik baskı ile ikinci plana itilen hatta unutturulmaya çalışılan Tatar Dilinin her dönem ateşli bir savunucusu ve iyi bir kullanıcısı olmuştur.

En baskıcı ve zor dönemlerde bile o Tatar Dilini kullanmaktan çekinmemiş, eserlerini Tatar Dili ile vermiş, Tatar Dili ve Edebiyatının gelişip güçlenmesi için var gücü ile çalışmıştır. “Yıldız” gazetesinin 30 Mart 1910 tarihli nüshasında yayımlanan “Tatar Dili ve Tatarca Yazı Hakkında Birkaç Söz” başlıklı makalesinde onu dil konusunda oldukça muhafazakâr bir bakış açısı taşıdığını, “*Tatar Dilinin mevcut dokusunun korunması gerektiğini*” ısrarla savunan bir bakış açısıyla tanırız. “*Edebi Lisan ve Tevhit Lisan hayallerinden kurtulup, mümkün olduğu kadar Tatarca ve halkımızın anlaması kolay olan yazıyı savunmamız uygun olsa da, bu konuda ifrat ve tefritler var.*” (İbrahimov 2007:79)

İbrahimov, bu makalesinde bazı yazarlardan örnekler de vererek mesela, “mütercim” kelimesi varken, neden Tatarcalılaştırılan kelimesi kullanılıyor? diye dilde aşırı sadeleştirme ve reformist hareketleri eleştirmektedir.

Yazar bu konudaki görüşlerini aynı makaledeki şu ifadelerle de pekiştirir: “*Sade yazmak, Tatarca yazmak, Tatarca’da benimsenmiş kelimeleri değiştirmeye çalışmak da yersiz. Mesela: ‘...amel, itaat, ... mektep, medrese, kütüphane... kitap, kalem, dergi, edebiyat, mümkün, mahal, mecbur, muharrir, mütercim, neşir, matbaa, nikah, talak’ gibi birçok söz o kadar Tatarlaşmış ki.*” (İbrahimov 2007:80)

İbrahimov’a göre, Tatar Dili kökünü tarihinden alan, geçmiş kuşakla gelecek arasında en önemli köprü ve iletişim vasıtasıdır. Dilde hızlı bir sadeleştirme kuşaklar arasındaki iletişimi en azından zorlaştıracak ve Tatar milletinin geleceğine zarar verebilecek bir davranıştır. Halbuki geleceğe güvenle bakabilmek için geçmişi iyi tanımak ve ondan kopmamak gerekir: “*Kısaca, bir mecburiyet olmadığı takdirde yabancı lügat sokmamak, gerekli olan sade yazı mesleğini ifrattan da, tefritten de korumayı lüzum görmektedir*” (İbrahimov 2007:81)

2.3.Tercüme Eserler ve Tercümanlık

Alimcan İbrahimov, dil konusundaki bu muhafazakâr tutumunun yanı sıra, başka milletlerin bilim, kültür ve edebiyatından alabildiğine yararlanabilmekten yanadır. Ancak bunu yaparken tercüme mesleğinin önemine dikkat çeker. O, bu konuda iki ayrı noktaya dikkat çeker. Bunlardan birincisi, tercüme edilen eserin seçimidir. “Yıldız” gazetesinin 10 Nisan 1910 tarihli nüshasında yayınlanan “Tercüme ve Onun Şartları” başlıklı makalesinde bu konuda şöyle der: “*Tatar halkının psikolojisine ve gelişimine münasip olacak, onların yaralarına şifa verecek ve ihtiyaçlarını karşılayacak eseri seçmek.*” (İbrahimov 2007:98)

Ona göre seçilecek eserin niteliği son derece önemlidir. Tatar halkının kültürel, bilimsel ve zihinsel olarak gelişimine katkıda bulunacak eserler tespit edilmeli ve onların tercüme edilmesine öncelik verilmelidir.

Hemen belirtmek gerekir ki onun tercüme eserler konusundaki bu hassasiyeti bile ne denli milliyetçi düşünceler içerisinde hareket ettiğinin en açık delilidir. Hayata ve olaylara nasıl bir “sosyal faydacılık” prensibi ile baktığı, Tatar milletinin üstün menfaatlerini korumak için ne kadar dikkat ve hassasiyet içerisinde hareket ettiği bu ifadelerinden kolayca anlaşılmaktadır.

Yazarın tercüme eserler konusunda dikkat çektiği ikinci önemli nokta ise tercümanın dile olan hâkimiyetidir. Ona göre Tatar milletinin geleceği için tercüme eserlere ve tercümanlık mesleğine özel önem verilmelidir. Bir eseri tercüme edecek kişi, her iki dili de “*Ruhen ve esasen iyi bilmelidir.*” (İbrahimov 2007:98)

2.4.İlmi İstılahlar (Terimler)

Alimcan İbrahimov’un, “Tatar Milliyetçiliğine” yaptığı en önemli katkılardan birisi de Tatar Dilinde ilmi istılahların oturması alanındaki görüş ve gayretleridir. Ona göre: “*Bazı halkların bir millet mertebesine yükselmesi için onun sadece anadilinde edebiyatı olması yetmiyor, onun kendi dilinde ilmi de olmalıdır.*” (İbrahimov 2007:83)

Yine İbrahimov’a göre: “*hiçbir halkın ilmi istılahları için kendi anadilindeki sözler yetmiyor, ilimde usta olan başka bir halktan ilmi istılahlar almak zorunda kalıyor.*” (İbrahimov 2007:83)

O, tüm dünyadaki modernleşme çabalarının farkındadır ve Tatar toplumunda bilimin yeniden doğduğuna inanmaktadır. “Bizde ilmin doğduğu dönem. Şimdi o yeni kuruluyor. Ama aynı zamanda ağır Arapçılıkla doldursak, mümkün olmasına rağmen, yabancı sözler alırsak, gelecek nesil karşısında büyük cinayet işlemiş oluruz.” düşüncesindedir. (İbrahimov 2007:87)

Yazarın bu ve başka ifadeleri dikkatle incelendiği zaman, onun yabancı dillerden terimlere/istilahlara karşı olmadığını ancak bu durumun abartılmaması gerektiği ve her zaman Tatar Dilinin incelenmesi gerektiği görüşünü savunduğu anlaşılmaktadır: “Şu nazariye esas olarak alınrsa, bizim bilimsel/ilmi dilimizde, ilmi istilahlarımızda büyük değişimler olacak ve bu doğrultuda yeni kitaplar yazıldıktan sonra, “biz Tatar ilmi, Tatar Dilinde ilim” diye konuşabiliriz.” (İbrahimov 2007:88)

2.5.Edebiyat Nazariyatı

Alimcan İbrahimov'un edebiyat nazariyatı konusunda görüşlerine bakıldığı zaman onun tamamen yerli ve milli bir edebiyat anlayışına sahip olduğu görülür. Bu husus makalemizin sınırları içerisinde bahse konu ettiğimiz tüm edebi eserlerinde net olarak görüldüğü için üzerinde ayrıca durmadan şu hususa dikkat çekmek gerekir.

İbrahimov, yerli ve milli bir edebiyatı savunmakla beraber edebiyat nazariyatı hakkında dünyaya açık olunması gerektiğini, çağdaş dünyanın edebiyat anlayışını ve buralardaki edebi akımların dikkatle takip edilerek özgün eserler verilirken bunlardan yararlanılması gerektiği kanaatinde. Bu konuda “An” dergisinde 1913 yılında yayınlanan bir yazısında şöyle der: “Biz ne kadar uğraşsak da, nazariyat-ı edebiyede genel medeniyet dünyasındaki durumdan uzak gidemeyeceğiz, kendimizden az kelimeler bularak onların kanun ve nazariyelerini Tatar kalıbına uyarlayacağız.” (İbrahimov 2007:101)

Yine Alimcan İbrahimov'a göre, okullarda en öncelik verilmesi gereken derslerin başında “milli edebiyat” gelir: “Medeni halkların mekteplerinde en ehemmiyet verdikleri, okutulması da lazım ve farız olarak görülen bilim türünden ilki – milli dil ve edebiyattır.” (İbrahimov 2007:102)

2.6.Milli Alfabe

Alimcan İbrahimov hakkında en çok tartışma konusu yapılan konulardan birisi de onun alfabe konusundaki görüşleridir. O hayatının belli bir döneminde Arap harflerinden oluşan bir Tatar alfabetesini savunmuştur.

“Bizi bir mesele ile aciz ediyorlar: ‘Arap Alfabetesini sonuna kadar kullanmak mı istiyorsunuz ya da o geçici mecburiyet mi?’ – diyorlar.” “Ay altında hiçbir şey sonsuz değil, derler.” “Sonsuz mu, değil mi سوالini sevenlere söylememiz gerekir: ‘Latin, Gürcü, Rus Alfabeti sonsuz mudur? Şu kâmil teknikli Rus Alfabeti esaslı hazırlanan Kreşin, Çuvaş Alfabetleri sonsuz mudur, değil midir? Şu karmaşık, zayıf İngiliz Alfabeti kötü müdür, değil midir?’” “Latincilerin enternasyonal alfabe hakkındaki sözleri tümüyle yalan, masal olduğunu gördük. ‘Gelecek zamanın alfabeti tüm halklar için Latin olacak’ demeye çalışmaları canlı örneklerden bir tanesidir.” (İbrahimov 2007:75)

O, Sovyet mantığı ile Türk halkları için ayrı ayrı alfabeler oluşturulmasının aslında bölünmeyi ve parçalanmayı kolaylaştırmak için bir tuzak olduğunun farkındadır:

“Şimdi Türk dünyasında birçok küçük alfabeler var. Buna sebep - Türk halklarının medeni sebatlılıkları, uzaktan gelen rüzgârlardan, dalgalardan kolay etkilenmeleri. Tarihi, şimdiki de katsak, tüm alfabeleri toplarsan, tüm alfabelerin sayısı on beş civarında. Mesela, bizim kardeşlerimiz Kreşinler, Çuvaşlar – Rus alfabetesini, Yakutlar – Latin alfabetesini, Karaimler – Yahudice, Kafkasya’daki Türkler – Ermenice, Gagavuzlar – Slavca yazmaktadırlar. Ama çoğunluk - %95 Arap alfabetesini kullanmaktadırlar.” (İbrahimov 2007:77)

Ona göre alfabe tartışmaları Türk halklarının gereksiz kavga ve gürültü ile vakit geçirerek ilerlemelerinin önünde bir engel olarak kasıtlı şekilde üretilmektedir.

Alfabelerin tüm Türk halklarında farklı olmasının nedenlerini Bakü Üniversitesi Araştırma Görevlisi İbrahimov Elçin Alioğlu’nun da bir makalesinde böyle açıklar:

“Nitekim Sovyetlerdeki tüm Türk halkları aynı Kiril alfabetesini kullanmış olsaydılar belki de bugünkü bu acı tabela ve dağılımılık yine olmayacak, Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler hatta Azerbaycanlılar birbirlerini kolaylıkla anlayabileceklerdi.” (İbrahimov, Elçin:382)

İbrahimov, o dönem için Arap alfabetesinin bu noktada daha birleştirici ve bütünleştirici olduğunu düşünmektedir: “... Arap alfabeleri bizim medeni hacetlere bu dönemlerde cevap verebiliyorlar, onları sadece biraz düzeltmemiz gerekir.” (İbrahimov 2007:78)

Ancak 1914 yılında Kazan’da basılan “Tatar İmlası” isimli kitabında bu alfabeyi eleştiren görüşler de ortaya koyar. Alimcan İbrahimov, bu eserinde sadeleşmeden bahseder. Arapça harflerden oluşan Tatar Alfabetesinde 36 harf olup, bu harflerin tüm sesleri karşılamadığını söyler. Harf ve sesler, med (ünlü) ve ses harfleri (ünsüzler) hakkında bilgi verir ve Tatarca kelimelerin kalın ünlüden ya da sadece ince ünlüden oluştuğunu yazar. Bazı ses özelliklerine değinir. (İbrahimov 2007:57)

O artık alfabe konusunda yeni arayışlar içerisindedir. 1915 yılında “An” dergisinde yayınlanan “Tatar İmlasında Yeni Akımlar” başlıklı makalesinde şöyle der: “İmlada idealimiz – fonetik/sesbilgisi yönünden her sese bir harf bulmamız. Lakin bu esası tam anlamıyla hayata geçirmek imkânsız olduğu için, şimdilik okul kitaplarının ortak imla ile yazılmış oldukları doğru kabul ediliyor.” (İbrahimov 2007:61)

Ancak onun milliyetçi - muhafazakâr söylemi, bu konuda da kendisini göstermekte, bir taraftan yeni arayışlar içerisinde olurken, diğer taraftan da milli olandan vazgeçmeye gönlü razı olmaktadır: “Eski imla kötü dedik. Hangi açıdan kötü? Herhangi bir dilin imlasının kötü ya da iyi olduğunu hangi mizanla ölçerebiliyoruz?” (İbrahimov 2007:60)

İyi bir dilbilimci ve mütefekkir olduğu konusunda artık herkesin görüş birliğinde olduğu Alimcan İbrahimov, belki biraz da devrin ve şartların etkisiyle - Tatar alfabetesini oluştururken, Arapların sentaksından değil de Rus sentaksından yararlanmanın gerekli olduğunu, ancak bunu yaparken “peşinden gitme”nin değil de “sadece yararlanma”nın gerekli ve zaruri olduğu görüşüne vardığını anlıyoruz.

Aslında bu yaklaşımı bile onun Tatar milliyetçiliği konusunda ne kadar duyarlı olduğunun en açık göstergelerinden birisidir.

2.7. Dilde Sadeleşme Hareketleri:

Alimcan İbrahimov'u belli bir dönem içerisinde dilde sadeleşme hareketlerini savunurken görürüz.

Alimcan İbrahimov, Kayyum Nasıyri'nin hizmetlerine dair yazdığı "Yeni Edebi Tatar Dilinin Döneminde" adlı makalesinde Tatar Dilini tarihi süreç içerisinde inceler ve şu görüşleri savunur:

"Bu meselede, özetle, vurgulamamız gereken beş nokta var: 1) Nasıyriler'e kadarki Tatar edebi dili. 2) Nasıyri'nin edebi dili nasıl anlaması ve hizmetleri. 3) O alanda çalışanların dilleri, üslupları. 4) Edebi dil akımlarında mücadeleler. 5) Netice.

Bunlarla birlikte imla meselesi de incelenecek." (İbrahimov 2007:33)

"Nasıyriler'e kadarki edebi Türki dili:

Tatarın Orta Asya ile ilişkisi güçlüydü. Ticaret kervanları dolaştı durdu. Bununla birlikte şakirtler gidiyor, ilmi usul geliyordu. Türkistan otoriteydi. Mantık, sarık, cübbe, skolastik felsefe ile Çağatay edebiyatını bilenler de, Bakırgan, Rabguzi, Nevoi'nin de eserleri geldi. Öbür taraftan, hacılar İstanbul'dan, Anatolia'dan bazı kitaplar getirdiler, "Muhammediye"ler bizde kendi cevheri gibi yer aldı. İşte bu – iki – Çağatay ve Osmanlı tesiri altında eski edebiyat yaşadı, yavaş yavaş ilerledi, sadece mündericiliği değil, üslubu, ıstılahı da şu etki altında yaptı. Şu neticeyle bizde de bir edebi dil oluştu. Bu – yarı Çağatay, çeyrek Osmanlı kalıbına sokulmuş, Çobar Türki dili idi." (İbrahimov 2007:32-33)

Örnekler verir:

1) "Hepsinde Çağatay, Osmanlı sözleriyle birlikte, onların terkip, üslup hasiyetleri çok açık görünüyor, 2) ...başka Arapça, Farsça sözlere de çok yer verilmiş, 3) İmla meselesinde meşhur derslik "Karabaş" kaidesine sadece üç madde: vav, elif, ya." (İbrahimov 2007:34)

"Onun sadece tek bir cümlesi bile" babanın tüm işlerinin programını göstermeye yetiyor olmalı. O orada 'Tatar halkı', 'Tatar milleti' diyor. Bu, bizde ilk defa ele alınıyor. Dili 'Tatar Dili' olarak adlandırıyor. Bu da ona kadar Tatar edebi dilinde hiç kimse tarafından ele alınmamış madde idi. Nasıyri, bunları anlıyor ve önemsiyor: 'Şu yolda hizmet edeyim' diye, 30 – 40 sene çalışıyor. 'Lakin netice pek olmadı. Anlamadılar, ceffa kıldılar, Tatar Dili denmesini beğenmediler' – diyor. ...Lakin baba, böyle cebir-zülümlere rağmen, kendi yolundan ilerliyordu. Ona kadar hiçbir Tatar tarafından incelenmeyen Tatar Halk Edebiyatını derledi, bastırdı." (İbrahimov 2007:34)

Alimcan İbrahimov Kayyum Nasıyri'nin hizmetlerinden Tatar Lügati¹, Kavagiyde Kitabet², "Enmüzec" (imla, sarf, nahiv) isimli kitaplarını inceleyip değerlendirirken de şu ifadelerle yer verir:

"Nasıyri'lerin edebi Tatar Dili gitgide sağlamlaşarak yeni güçleri kendine çekti, geliştirdi, büyük akıntıya – nehre dönüşerek, zenginleşip, güzelleşerek, nazariyatı (kuramları), tarihiyle birlikte Tatar Cumhuriyetinin darülfünun minberlerinde (üniversitelerinde) okutulma seviyesine geldi.

¹ Bu eserde biçimbilimine değinilmiş; imla, inşa kuralları belirlenmiştir.

İşte bu gelişerek, genişleyerek gelen yeni Tatar edebi dilinin en zor, en meşakkatli ve pek çok hizmetle az netice veren ilk dönemlerinde, neredeyse tek başına öncülük eden kişisi Kayyum Nasıyri 'ydi.' (İbrahimov 2007:38-39)

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere Alimcan İbrahimov, Kayyum Nasıyri'nin öncülüğünü yaptığı dilde reformist hareketleri benimsemiş, geliştirmiş, hem verdiği eserlerinde, hem bir eğitimci hem de devlet adamı olarak bu görüşün uygulayıcısı olmuştur.

16 Eylül 1924 tarihinde Kazan'da "Muharrirler Kulübü"nde basın ve edebiyatçıların katıldığı önemli bir toplantıda Tatar Dilinin sadeleştirilmesi konusundaki görüşlerini açıklar ve bu görüşleri büyük ölçüde kabul görür. İbrahimov, bu toplantıda öne sürdüğü görüşlerini daha sonra "Maarif" dergisinde yayımlayarak kamuoyunun da bilgisine sunar. (İbrahimov 2007:92)

Hemen belirtelim ki Alimcan İbrahimov'un, Tatar Dilinin okullarda nasıl okutulması gerektiğinden, dilin fonetik ve imla esaslarına kadar çok sayıda makalesi, eseri ve farklı görüşleri bulunmaktadır.

Onun Tatar kültürüne verdiği hizmetleri farklı alanlardaki örneklerle çoğaltmak mümkündür. Ancak buraya kadar sıraladığımız alanlardaki hizmetlerinde görüldüğü gibi Alimcan İbrahimov'un edebi, siyasi, sosyal ve kültürel alanlardaki tüm çalışmalarında beslendiği temel fikir kaynağı "Tatar halkına daha çok hizmet etmek", "Tatar halkının kültürel değerlerini korumak", "Tatar toplumunu edebiyat, fen ve sanat alanlarında daha ileriye taşımak" düşünceleri temel hareket noktasını oluşturmaktadır.

3.Tatar Milliyetçiliği mi Türk Milliyetçiliği mi?

Alimcan İbrahimov'u, hayatının belli bir döneminde, Tatar fikir ve edebiyat dünyasında yoğun bir şekilde "Biz Tatar mıyız ya da Türk müyüz?" tartışmalarının içerisinde görürüz. O yıllarda başını Rıza Kadı, Gaspıralı İsmail ve Muallim Hasan Gali gibi isimlerin çektiği "Biz Tatar değiliz, Türk'üz" noktasına gidecek kadar gelişen Türkçülük hareketleri geliyordu. Bu grup, "Şura" dergisi etrafında toplanmış ve "Türk Oğlu" başlığı altında makaleler kaleme alıyorlardı. Buna karşılık biraz daha gelenekçi bir bakış açısı ile Nasıyri ile Mercani'nin fikir temsilciliğini yaptığı bir başka grup ise "Tatar" kelimesinden kaçınılması gerektiğini savunuyor ve Tatar kimliğinin daha ön planda olması gerektiğini söylüyorlardı.

Bu tartışmaların yoğun olarak yaşandığı dönemlerde Alimcan İbrahimov "Şura" dergisinde 8 Nisan 1911 tarihinde Mayıs 1912 tarihinde bastırıldığı iki ayrı makalesinde fikirlerini ortaya koymuştu: "*O – bizim ve o bizim Türk Milletinden olmamıza da engel değil. (...) İşlerimizi Tatar işi diye adlandırıyoruz; kendimiz – Tatarız, dilimiz - Tatar Dili; Edebiyatımız – Tatar Edebiyatı, yaptığımız her iş – Tatar işi, oluşacak medeniyetimiz Tatar medeniyeti olacak.*" (İbrahimov 2007:11)

Bu ifadeler onun Gaspıralı İsmail ve arkadaşlarının başını çektiği Tatar adından ziyade Türk kimliğinin daha öncelenmesi gerektiği yolundaki görüşle tam da örtüşmediğinin en açık ifadesiydi.

O, tarihi süreci içerisinde "Tatar" adının bir küçümsenme ifadesi olarak kullanıldığının bilincinde olarak bu görüşü savunuyordu:

"... Kendimiz Tatarız ama Tatar adından kaçıyoruz. Bu, bize verilen adla adlandırılmak istememiz, eskiden oldukça güçlü ve sert bir şekilde ifade ediliyordu. ...Tatara yabancılar "Tatar" diye seslense de, işin gerçeğinin farklı olduğu ihtimali de uzak değil. "Uzaklaş

buradan Tatar!” denildiği için çıkan kavgaları görmek sık sık karşılaşılan şeylerdi.” (İbrahimov 2007:11)

Buna karşılık o, Tatar adı altında anılan bu milletin aslında bir Türk unsuru olduğunun da çok iyi farkında idi ve bunu asla inkâr etmiyordu: “*Diyorlar: ‘Biz Türk değiliz, bu ad bize yanlış verilmiş, bir – Türk’üz; bize Tatar demeyin’ – diye. (...) Hiç kimse inkâr etmiyor biz – Türk’üz ve Tatar adı belki de yanlışlıkla falan kişiler tarafından verilmiştir. Ama bu durum ‘bize Tatar demeyin’ denmesine sebep olamıyor.* (İbrahimov 2007:13)

Bu noktada onu kendi içerisinde ayakları sağlam şekilde yere basan, her türlü hayalperestlikten ve hamasetten uzak, net ve somut bir tavır içerisinde görürüz:

“*Bize Tatar demeyin, ‘Türk’ deyin’ şeklindeki hareket- kendisi mantığa aykırıdır. Bizim Türklüğümüzü kimse inkâr edemez. Ama bir şey var: Türk - ulu bir kavim, o birkaç parçaya ayrılmış ve onların hepsinin farklı adı var. Biz de o parçalardan biriyiz - Türk namından olan, kendine özgü bir adı olan Tatar kavmindeniz. Biz – ‘Tatar’ diye adlandırılan Türk kavmiyiz.*” (İbrahimov 2007:13-14)

İbrahimov bu noktada tüm sanat, edebiyat, bilim, eğitim ve siyaset hayatına yön verecek gerçek fikir temelini de net bir şekilde ortaya şu cümleleriyle koymaktadır: “*Kendimiz – Tatarız, dilimiz – Tatar Dili, edebiyatımız –Tatar Edebiyatı, yaptığımız tüm işlerimiz – Tatar işleri, doğacak medeniyetimiz – Tatar medeniyeti olacak.*” (İbrahimov 2007:14)

Aslında burada sanki Alimcan İbrahimov, “Türk” adına karşı olmaktan ziyade, “Tatar” adı yabancılar tarafından - Ruslar da var içinde - küçümsendiği için, birçok insanın bu isimden kurtulmaya çalışmaları üzerine “Tatar” ismini gururla savunmaya çalışmaktadır.

Yazar, bu konudaki fikri temellerini “Şura” dergisinde “Türk Oğlu” imzasıyla kaleme alınan bir yazıya karşılık kaleme aldığı “Biz Kimiz? Tartışması” başlıklı yazısında daha net bir şekilde ortaya koymaktadır:

“*Biz – kimiz’ meselesinde iki cihet var. Bir tanesi – bize Tatar adının ne sebeple verildiği, böyle adlandırılmayı tarih doğru mu buluyor, yanlış mı olduğunu incelemek. İkincisi – tüm dünya tarafından eskiden de şimdi de bizim Tatar diye adlandırılmamız. Bu - tabii ki bir gerçek. Akli başı yerinde olan hiç kimse bize tüm dünya tarafından büyük Türk milletinin Tatar adlı kabilesi diye adlandırılmamıza şüphe ile bakmıyor. Ama evvelki cihet, o saf ilmi bir münazaradan ibarettir.*” (İbrahimov 2007:9)

Alimcan’a göre “Tatar mıyız? Türk müyüz?” konusu basının boşu boşuna ürettiği zaman kaybına neden olan basit tartışmalardan ibarettir. O, “Biz zaten Türk olduğumuzu biliyoruz. Bunu inkâr etmiyoruz ama biz Tatar adını almışız. Dünya da bizi böyle tanıyor. Kendimizi olduğumuz gibi kabul edip bu milletin gelişip büyümesine hizmet edelim” görüşündedir.

Tüm bu tespitler ışığında son bir değerlendirme yapmak gerekirse:

Alimcan İbrahimov, hayatının belli bir döneminde inandığı ve gönül verdiği sosyalist düşüncenin etkisiyle hareket ettiği yıllar da dâhil olmak üzere hayatının her safhasında Tatar kültürünü, Tatar örf ve adetlerini, Tatar cemiyet yaşamını, Tatar gençliğinin en iyi şekilde yetişmesi ideali fikri ve edebiyat yaşamının temel felsefesi haline getirmiş, bu amaca uygun olarak yaşamış

ve bu amaca uygun eserler vermiştir. O, hayatının her döneminde Tatar merkezli Türk milliyetçisi olmuştur.

KAYNAKLAR

- İbrahimov, Elçin Aliaoğlu (2013) “Türk Halkları Arasında Ortak İletişim Dilinin Oluşturulmasında Söz Varlığının Etkisi.” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of Academic Social Science Yıl: 1, Sayı: 1, s. 377-387.
- Gıyalev.T. Ş., (2007), Tatar Edebiyatı XX gasır başı. Kazan, Megarif Neşriyatı.
- Gıyalev.T. Ş., (2008), Resenziyelerden tegziyelerge. XX Yüz Baş Tatar Edebi Tenkıyte, Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Hesenov M., (1994), Edebiyat. XX Yüz Başı Hem 20 nçe Yıllar Tatar Edebiyatı. A. Ehmedullin editörlüğünde, Kazan, Megarif Neşriyatı.
- Dautov, R.,(Haz.) (2009), Ediplerebez, Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Hayri H., (1975), İcat Çişmeleri. Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- İbrahimov, Galimcan, (1975), Yeş Yörekler, Eserler, 2.c., Kazan, Tataristan Kitap Neşriyatı.
- İbrahimov, Galimcan, (2007), Millet, Tel, Edebiyat. “Biz - Kim Behesi” Kazan, Megarif Neşriyatı.
- İbrahimov, Galimcan, (2007), Millet, Tel, Edebiyat “Biz - Tatarmız” Kazan: Megarif Neşriyatı.
- İbrahimov, Galimcan, (2007), Hikeyeler, povest, roman. Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- İbrahimov, Galimcan, (2007), Mekaleler, istelik-hatireler. Haz: Akkyigit R. Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- İbragimov, M.H., (2012), Dokumentı i faktı. Galimdjan İbragimov glazami molodih. Kazan, Tatarskoe Knijnnoe İzdatelstvo.
- Minnullin, Kim, (2007), Giriş. İbrahimov Galimcan, Millet, Tel, Edebiyat. Kazan: Megarif Neşriyatı.
- Minnullin, Kim vd., (2016), Tatar Edebiyatı. Hazırlayan: Ravil Rahmani. Yazar: Daniya Zahidullina “Galimcan İbrahimov”. Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- Yarullina, Ramile, (2007), “Tatar Yazar Alimcan İbrahimov.” Türksoy Dergisi, Nisan 2007, Ankara, s. 37-39.
- Yahin A. G.,(2001) Edebiyat 10. Sınıflar için, Kazan, Megarif Neşriyatı.
- Zaripova Çetin, Çulpan, (2016), Alimcan İbrahimov'un Eserlerinde Tatar, Başkurt ve Kazak Türklerinin Kültürel Değerleri, Ankara, Bengü Yayınları.
- <https://www.azatliq.org/a/28368286.html> 25.03.2017
- http://kitaphane.tatarstan.ru/tat/ibr_1.htm, 27.03.2017